Diſſertatio moralis

De Jure in Genere,

ET IN SPECIE

De Jure Naturæ;

Cujus Theſes

Supremo Numine Annuente,

SUB PRÆSIDIO

Petri Muſæi, S.S. Th. Doct.

ejusque ac Philoſoph. Prof. ordinarii

Dn. Præceptoris, Patroni ac Hoſpitis ſui omni obſervantia ætatem devenerandi,

Publicè defendendas ſuſcipiet

FRANCISCUS Elers/

Brunſuigius.

Ad diem XXVIII. Martii.

RINTELII, Ex Officina Viduæ Lucianæ.
Anno 1659.

A. 15.

THESES
De Jure in Genere
Et in Specie
De Jure Naturæ.

JUS, ut eſt in perſona, quæ jure agit, eſt legitima & libera ad aliquid agendum poteſtas, quæ Græcis ἐξουσία dicitur, v.g. poteſtas vivendi de ſumtu Eccleſiæ, quam ſibi aſſerit Paulus *I. Corinth. IX, IV.*

2. Huic opponitur moralis neceſſitas, qua quis ita ad aliquid agendum adſtringitur, ut non agere, injuſtum ſit ac peccatum. De hac loquitur Paulus *l. c. v. XVI.* ubi ait: *Etenim ſi evangelizem, non eſt, quod glorier: Neceſſitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi, niſi evangelizem.*

3. Non autem peccant, qui de jure ſuo cedunt, ſed interdum agunt laudabiliùs, ut eſt 1. *Cor. VII.* 38.

4. Objectum ſi ſpectes, omne jus vel *in perſonam*, vel *circa res* eſt. Res Ariſtoteles χρήματα appellat, πάντα ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται l. IV. Eth. c. 1.

5. Jus *in perſonam* eſt, quæ alteri in alterum ex utriusq; ſtatu ac conditione competit poteſtas, v.g. patri in filium, domino in ſervum, marito in uxorem. Habet quidem etiam jus ſervus, ut pro perpetuis operis alimenta à domino & alia ad vitam neceſſaria accipiat: & filius, ut liberaliùs, quam ſervus, alatur atq; educetur; ſed neutrum jus in perſonam eſt.

A	6. Res

6. Res aliqua duplici jure ad nos pertinet: vel quia *noſtra* jam eſt, ſive penes nos ejus ſit poſſeſſio, ſive minùs, vel quia ex facto nobis ab altero *debetur*, ſive alias ſit res noſtra, ſive fuerit, ſive ne quidem fuerit.

7. Res noſtra eſt vel ſecundum *ſubſtantiam*, & quia omnibus noſtris uſibus devincta; vel ſecundum *accidentia*, ut quia noſtrâ tantùm in poſſeſſione eſt, vel nobis ſervitute, vel pignore obligata eſt. Ariſtoteles ferè κτήματα appellat.

8. Factum, ex quo aliquid nobis ab altero debetur, idem συνάλλαγμα dicit, idque facit duplex, ἑκούσιον & ἀκούσιον. Alterum eſt mutua *conventio*, ut emtio, venditio, commodatum, depoſitum &c. Alterum verò *delictum*, idque vel *clandeſtinum*, ut furtum, adulteriū vel *violentum*, ut flagellatio, mors, rapina. Vide plura apud ipſum l. V. Eth. c. V.

9. Effectus utriusque juris eſt, ut niſi obtineamus, quod noſtrum eſt aut nobis debetur, id perſequamur in judicio. Unde Ariſtoteles judicem jus animatum appellat, tanquam qui juſtitia correctiva ſuum cuique tribuat. *l. V. Eth. c. VII.*

10. Idem autem eſt jus, quo res eſt noſtra aut nobis debetur, & quo eam perſequimur in judicio.

11. Cum perſona nihil nobis ex facto debet, ſed tantùm rem noſtram poſſidet; tum nullâ in perſonam intentatâ querelâ, rem noſtram eſſe intendimus. Cum verò nobis aut noſtrâ cauſâ aliquid ex facto debet, tum de perſona ipſa conquerimur, vel quod paciſcendo nos circumvenerit, vel quod pactum non ſervet, vel quod moram faciat, vel quod delicto damnum dederit. Vide *Ariſt. l. c.*

12. Jus ita pro poteſtate morali ſumtum eſt fundamentum, ex quo & termino reſultat relatio, quâ *alteri cum altero jus eſſe* dicimus.

13. Ali-

13. Aliud autem eſt jus *in alterum*, aliud cum *altero*. Domino eſt jus in ſervum, patri in filium, ſed non cum ſervo, non cum filio, neque huic cum illo, niſi καθ' ὁμοιότητα, ut docet Ariſt. *l.V.Eth.cap.X.*

14. Circa rem noſtram nobis indefinitè jus eſt cum omnibus, ne prohibeant re noſtrâ uti, aut ne admoniti poſſeſſione detineant. Atque ita etiam domino jus eſt tum cum aliis, ne prohibeant ſervo uti vel detineant, tum cum ipſo ſervo, ne dominicam in ſe poteſtatem neget, quam dominus perinde ut quamvis aliam rem ſuam ſibi meritò adſerit.

15. Circa rem debitam nobis determinatè jus eſt cum hoc vel illo, qui vel mutua conventione vel delicto ad dandum aliquid aut faciendum aut noſtrâ cauſâ patiendū ſeſe obſtrinxit.

16. A perſonis jus transfertur ad id, quod jure fit aut fieri poteſt. Quatenus à perſona jure agente procedit, idem eſt, quod licitum, quod ſcholaſtici *negative* juſtum appellant. Quatenus verò à perſona jure obſtricta oritur, eſt id, quod alteri ab altero fieri eſt debitum; quod ſcholaſticis juſtum *poſitivè*, Græcis δίκαιον dicitur.

17. Etſi autem δίκαιον ſive juſtum, tum juſte factum, quod Ariſtoteli vocatur δικαιοπράγημα, tum quod fieri debitum eſt, ſive fiat aut factum ſit, ſive minus, complectitur; Jus tamen apud Latinos fere poſteriori ſenſu, quo objectum juſtitiæ eſt, accipitur.

18. Jus etiam ſumitur, ut eſt regula actionum juſtarum. Quo ſenſu plus eſt, quàm objectum juſtitiæ, quia ſimul includit actum intellectus, quo id, quod alteri ab altero eſt debitum, proponitur voluntati & repræſentatur.

19. Ulterius jus ſub ratione regulæ, etſi latius quam lex patet, identidem tamen pro lege accipitur, & apud Ariſtotelem

in jus *naturale* & *legitimum* diſpeſcitur. Hujus tota eſſentia in lege conſiſtit, quia ſecluſa lege, non eſt jus aut juſtum, ſed plane indifferens. Illud autem naturâ rectum vel juſtum eſt, ſed conſequenter à voluntate Dei jubentis aut vetantis vim legis nanciſcitur.

20. Dictum autem eſt jus naturæ, vel quia ductu luminis naturæ eſt cognitum, ſecluſâ omni ſanctione humanâ, imò ſpeciali quoque Dei revelatione; vel quia circa ea verſatur, quæ ſuapte natura ſunt bona vel mala, debita vel illicita.

21. Dari hujuſmodi aliquod jus, non tantùm politiores, ſed barbaræ etiam & efferæ gentes agnoverunt. Hinc Ariſtoteles lib.1.Rhet.XIII.ait: *Eſt enim quoddam, quod augurantur omnes, naturâ commune juſtum & injuſtum, etiamſi nulla ſocietas invicem ſit, nullaque pactio, ut Sophoclis Antigone videtur dicere, juſtum eſſe, interdictum ſepelire Polynicem, quaſi natura ſit id juſtũ. Non etenim id nunc, & heri, ſed ſemper fuit. Et nemo ſcit unde ejus ortus ſit. Et ut Empedocles dicit de non interficiendo quod animatum eſt: id n. non quibusdam quidem juſtum eſt, quibusdam verò non juſtum, ſed hoc quidem omnium legitimum perque latum æthera, omnibus in partibus extenſum eſt, perque ingentem ſplendorem.* Et Cicero *lib.1.de legibus* ſcribit: *Nihil eſt profectò præſtabilius, quàm planè intelligi nos ad juſtitiam eſſe natos, neque opinione, ſed naturâ conſtitutum eſſe jus.*

21. Fundamentum ejus eſt, *objecti cum appetitu rationali convenientia vel diſconvenientia naturalis.* Omnia enim bonum aliquod appetunt, teſte præter experientiam Ariſtotele *l.1. Eth.c.1. lib.X.11.& l.1. Eud. cap.ult.* Et quod cujuſque naturæ eſt conveniens, id bonum ejus eſt. Ita corpori conveniens eſt ſanitas, oculis viſus, plantis nutritio. Et in univerſum omnia, quæ cognoſcendi vi carent, ad bonum ſibi propriũ naturali quadam inclinatione feruntur. Ergo & animalibus ac maximè hominibus

minibus aliquid naturâ bonum vel malum eſſe neceſſum eſt, quod ex æquo appetant, vel averſentur.

22. In quantum unumquodque homo ſibi convenire vel non convenire cognoſcit, in tantum etiam appetit vel averſatur. Pro duplici itaque cognoſcendi vi geminum quoque appetitum habet; alterum cum beſtiis brutis communem, quo in ea fertur, quæ ſenſibus grata ſunt, & quæ moleſta, averſatur; alterum rationalem & ſibi proprium, liberam videlicet voluntatem, qua expetit, quæ rectæ rationi probantur, & quæ non probantur, fugit.

23. Rationi ex naturâ ſuâ conveniens eſt *verum*, tam theoreticum, quàm practicum. Quemadmodum ſcilicet quare oculo viſus ſit conveniens, nulla alia reddi poteſt ratio, quàm quia hujuſmodi eſt proportio oculi ad viſum, & quia oculus naturâ ad videndum eſt factus: ita aptiſſima & naturalis eſt proportio rationis ſive intellectus ad verum, quâ verum, adeò ut non poſſit magis falſis adſentiri, quæ quidem falſa eſſe nòrit, quam oculus, illuminato aere, non percipere ac diſcernenere colores: cum per naturam quoque ad id facta ſit & ordina ta ratio, ut aſſentiatur vero, & falſis diſſentiat.

24. Sed & liberæ voluntati ex natura ſua conveniens vel diſconveniens eſt, quicquid practicè verum vel falſum eſt; non quidem ſub conreptu veri vel falſi, ſed ut omnia, quæ ſub appetitum cadunt, ſub ratione boni vel mali. Quod ipſum inde morale appellamus, quia rectæ rationi probatur vel non probarur. Naturalis n. & convenientiſſima, atq; evidens eſt proportio voluntatis ad bonũ morale, ut eſt tale bonum, h. e. ut eſt bonũ rectæ rationi conſentaneũ: Idq; eò maximè quòd voluntas noſtra eſt appetitꝯ rationalis, cujus natura & eſſentia eſt hujuſmodi, ut niſi affectu vel vitio aliquo ſit præpeditꝯ, appetat &

 pro

proſequatur, quod practicè rationi conſentaneum. Hujuſmodi ſunt v.g. *Deum eſſe colendum, parentes eſſe honorandos*; quæ niſi ratio vera eſſe judicaret; voluntas ut convenientia ſibi atque adeo moraliter bona neutiquam proſequeretur. E contrario voluntatis ad malum morale, hoc eſt, id, quod rectæ rationi eſt diſſentaneum, nulla eſt proportio, niſi quod abſurdiſſimum, rationi quoque convenire dicas, ut falſis aſſentiatur. Neque enim malum eſt moraliter, niſi quod practicè falſum. Hinc benè Ariſtoteles *l. II. Eud. c. X. Vult naturâ quidem (voluntas) bonum; præter naturam, & ex mentis quadam everſione malum.*

25. De recta ratione, quid ſit, & quibus potiſſimùm competat, diſputari hodiè & controverti ſolet, idque eo potiſſimùm, quòd ſapientiſſimi etiam de rebus agendis vel fugiendis diverſum ſentiunt: Sicut aliud Platoni, aliud Ariſtoteli de bonorum communitate viſum eſt: Ut aliorum ſapientum opiniones varias de rebus aliis omittam. Quod ſi autem daretur recta ratio, illa una & eadem eſſet in omnibus, & maximè in ſapientes caderet.

26. At enim nullâ difficultate, quæ objiciuntur, dilui poſſunt. Recta ratio intra certum rerum agendarum vel fugiendarum genus ſe continet, videlicet quæ ex principiis practicis per neceſſariam & evidentem conſequentiam dijudicari poſſunt & decidi. Cætera ad ſubjectam ipſius materiam non ſpectant, ſed ſapientum opinionibus ſunt expoſita, ut quiſque quod ſibi optimum videtur, probet. Hinc quæ inter ipſos oriuntur diſſenſiones, non incertam reddunt aut tollunt rectam rationem, quando earum rerum ſunt, quæ ex immotis rectæ rationis principiis definiri ac deduci non poſſunt.

27. Non interim diffitendum eſt, quin etiam viri ſapientes in nonnullis à recta ratione aberrare poſſint, & multi olim aberraverint, vel præconceptis opinionibus, vel coſvetudine & doctri-

doctrinâ ita ducti, vel abrepti iis vitiis atque affectibus,in quos per naturam ſunt vel erant procliviores. Quorum vitio & errore nihil rectæ rationi poteſt detrahi. An autem & quousque Plato in aſſerendâ bonorum communitate à rectâ ratione deflexerit,& quid fraudi ipſi fuerit,altioris eſt indaginis, quâm ut hîc expediri poſſit.

28. Eſt autem *ex recta ratione agere, cum animæ pars irrationalis non prohibet rationalem ſuum exercere munus*, ait Ariſtoteles *l.* II.*M.M.cap.X.* Ubi repetendum eſt ex *lib.I.Eth. c. ult.* duas eſſe in homine partes animæ, *rationalem* unam, alteram *irrationalem*. Pars animæ rationalis intellectum & voluntatem complectitur: Sed irrationalis eſt ὄρεξις αἰσθητική. Intellectus per ſe & ductu luminis naturæ rectè judicat de rebus agendis & fugiendis, niſi reprimatur ab inferiore facultate & impediatur. Non autem impedimentum à voluntate: hæc n. per ſe intellectus judicium ſequi nata eſt, neque à potentiis locomotivis,quæ neceſſariò obſequuntur; ſed ab appetitu ſenſibus reſpondente objici poteſt, qui ita rationem audit, ut ſæpe ei refragetur, quin etiam corrumpat & in partes ſuas eam trahat. Nempe cum affectus oriuntur in appetitu vehementiores, aut longâ conſuetudine vitia & pravæ qualitates inoleverunt; adeò turbata & obnubilata atque in præceps acta eſt ratio, ut non quod honeſtum, ſed quod affectibus vel pravæ appetitus diſpoſitioni conſentaneum eſt, agendum eſſe judicet; perinde ut Ictericis, quia oculi flavo colore ſunt ſuffuſi, omnia flava eſſe videntur. vide *Ariſt. l.* III. *Eth. cap. VI.* Quod ſi autem appetitus ſit diuturnâ conſuetudine caſtigatus ac benè diſpoſitꝰ, ut non ultrà jucundis vel triſtibus afficiatur, quâm debet, aut utcunq; aliâs commoveatur, dummodo pro tempore vehementiori affectione ſit intactus, ratio de rebus agendis vel

vel fugiẽdis rectè judicat, quoad ex principiis immotis deduci poſſunt.

29. Cæterùm pars animæ irrationalis non rectam facit rationem, ſed tantùm removet prohibens, dum vitiis atque affectibus impolluta perſtat. Neque etiam recta ratio rerum agendarum vel fugiendarum cauſa eſt, ſed potiùs hæ illius: nempe cùm veritas in genere ſit intellectus cum re conformitas, etiam de rebus agendis vel fugiendis judicium rationis eò rectum eſſe ac verum cenſendum eſt, quòd res ipſæ ita ſunt, uti concipiuntur. Hinc benè Ariſtoteles de *Categ. cap. XII. Vera autem oratio minime cauſa eſt, cur res ſit, res que potius cauſa eſt quodamodo, cur vera ſit oratio. Nam quia res eſt vel non eſt, oratio dicitur vera vel falſa.*

30. Objecti itaque cum appetitu rationali convenientia vel diſconvenientia naturâ prior eſt, quàm recta ratio. Ita convenit homini, quatenus ratione & libera voluntate ducitur, ut Deum colat. Sed quare convenit? an quia ratio dictat? minime: Imò quia ea eſt Dei præſtantia ac bonitas, ut debeat coli ab his, qui ratione pollent. Non dico à beſtiis: neque enim colendus eſt Deus, niſi ab iis, qui cultum deferre poſſunt: at beſtiæ non poſſunt, ſed qui ratione pollent, Angeli & homines, ut Dei excellentiam nôrint, & bonum honorabile ab inhonoro diſcernant. Quorum proinde appetitui conveniens eſt, ut quantum aliquid norunt eſſe honorabile, tantum honore proſequantur. Atque ita objecti cum appetitu rationali convenientia vel diſconvenientia, non in rectæ rationis judicio, ſed in hoc uno poſita eſt, quòd res ipſæ naturâ ita comparatæ ſunt, ut ſi referantur ad naturam rationalem, ab illa appeti vel vitari debeant.

31. Du-

31. Dari autem de rebus agendis vel fugiendis propoſitiones abſolutè neceſſarias, non minus quàm de theoreticis certum atque indubitatum eſt. Imò omnes propoſitiones practicæ in theoreticis fundantur atque innituntur. Theoretica eſt propoſitio, *Deum eſſe cultu dignum*; cui ſua conſtaret veritas, etiamſi nulla eſſet creatura rationalis, à qua coli poſſet: idque eò unicè, quòd inter prædicatum & ſubjectum neceſſaria, & tanta quidem eſt connexio, quanta inter Deum & omnipotentiam. Repugnat enim, Deum eſſe ens præſtantiſſimum & ſummum, nec tamen coli dignum ab iis, qui præſtantiâ cedunt, imò quicquid perfectionis habent, ipſi debent. Nunc quia Deus cultu dignus eſt, ideò poſtquam exiſtunt rationales creaturæ, à quibus coli poſſit, etiam practicè verum & abſolutè neceſſarium eſt, Deum ab his colendum eſſe.

32. Ut autem theoreticæ propoſitiones, ſic & practicæ vel principia ſunt vel concluſiones. Principia rurſus vel minus vel magis generalia, vel etiam generaliſſima. Differunt autem principia à concluſionibus, quòd illa, præſertim maximè generalia, ex terminorum evidentiâ cognoſcuntur; hæ verò per neceſſariam & evidentem conſequentiam ex iis deducuntur. Ita non minus ex terminis manifeſtum eſt, *ſuum cuique eſſe tribuendum*; quàm totum eſſe majus qualibet ſuâ parte. Ex illo principio per neceſſariam & evidentem conſequentiam conficitur, *depoſitum eſſe reddendum*.

33. Porrò ut principia theoretica, ſic etiam practica, quoad ex terminorum evidentia innoteſcunt, nobiſcum nata dicuntur. Quod non de actu, ſed de potentiâ proximâ intelligendum eſt. Ut enim actu cognita ſint principia, requiruntur ſpecies impreſſæ terminorum, ex quibus componuntur. At intellectus ab ortu eſt inſtar tabulæ nudæ, cui nihil eſt inſcriptum,

ut docet Ariſtoteles *lib. III. de anima cap. XIV.* Progreſſu autem temporis, ubi à ſenſibus externis, intermediâ phantaſiâ, rerum ſingularium ſpecies recipit & conſervat: nullâ prævià doctrinâ vel inſtitutione, univerſalia quoque cognoſcit principia, adeò, ut terminorum evidentiâ ad aſſentiendum iis quaſi cogatur. Vide Ariſtotelem *lib. II. poſt. anal. cap. ult.*

34. Et quidem ad principia theoretica ſufficit terminorum apprehenſio ac notitia, niſi quòd antequam ea acquiratur, inductione ſingularium eſt opus. Sed ad principia practica cognoſcenda inſuper requiritur, ne pars animæ irrationalis impedimentum objiciat, ſive pravo affectu turbata, ſive vitio polluta, ut oſtenſum eſt. Hinc quando Ariſtoteles *lib. I. Eth. c. VII.* ait: *Ex principiis verò alia ſunt, quæ inductione; alia quæ ſenſu; nonnulla quæ aſſuetudine quadam; alia, quæ alio quodam modo conſiderantur:* verba non accipienda ſunt excluſivè, tanquam ſola conſuetudo ſit principiorum practicorum fons & origo, ſed præviâ ſingularium quoque notitiâ & evidenti terminorum apprehenſione. Quippe à ſingularium notitia eſt, ut rectè apprehendantur termini: ſed ab aſſuetudine, ne pars animæ irrationalis mentem à rectâ terminorum compoſitione ſanoque judicio abducat.

35. Ex quibus duo de jure naturæ manifeſtiſſima ſunt: primùm verſari in iis, quæ ſuapte naturâ hominem decent vel dedecent, ex naturali quadam ipſorum cum appetitu rationali convenientia vel diſconvenientia: deinde omnibus quorum ratio nec præconceptis opinionibus nec pravâ conſuetudine in præceps acta eſt, ſeclusâ omni ſanctione & traditione humanâ, omnique etiam ſpeciali Dei revelatione, ductu luminis naturæ cognitiſſimum eſſe, tùm quoad principia, tùm quoad concluſiones; præterquam quæ per difficilem, remo-

tum

tum & longè petitum diſcurſum non niſi ab eruditioribus inveſtigantur & cognoſcuntur.

36. Jus itaque naturæ hactenus eſt propoſitio practica ductu luminis naturæ ex æquo omnibus cognita, aut certè ita comparata, ut remotis impedimentis ab omnibus cognoſci poſſit. Quâ ratione actionum rectarum eſt regula. Neque tantùm juſtitiæ actiones, quibus ſuum cuique tribuitur, ſed & alias quasvis præſcribit, quæ honeſtè omitti non poſſunt, licet omiſſæ in alterius injuriam non redundent.

37. Cæterùm jus naturæ quod dicitur, neque lex eſt, neque vim obligandi habet, niſi ſuperioris alicujus voluntate. Neque enim homo ſibi ipſi aut rationi ſuæ obligatur, ſed alteri qui idem præcipit vel vetat, quod ſua cuique ratio dictat vel prohibet. Tolle ſuperioris voluntatem: tum magna quidem erit hominis perfectio, ſequi rectam rationem; ſed non ſequi, etſi damnum ſit ingens & maxima imperfectio; delictum tamen, quod pœna maneat, non fuerit. Neque enim verum eſt, quod nonnulli ſtatuerunt, ſceleratis & intemperantibus vitium ipſum pro pœna eſſe.

38. Superior ille ac quaſi legislator non niſi auctor naturæ Deus eſt. Tametſi enim nulla eſſet civilis ſocietas, nullaque ad dandas leges neceſſaria jurisdictio: homines tamen ex rectæ rationis præſcripto vivere ſolius Dei voluntate obligarentur. Neque verò ad iſtam Dei voluntatem cognoſcendam peculiari opus fuit revelatione aut huic innixâ humanâ traditione: Sed ſi Deum eſſe conſtet, ſicut ex principiis naturâ nobis cognitiſſimũ eſt; tum eodem judicio recta ratio & objecti cum naturâ humanâ convenientiam vel diſconvenientiam, & Dei jubentis aut vetantis voluntatem repræſentat. Neceſſarium enim conſequens eſt, ut quod homines naturâ decet vel dede-

cet, idem Deus fieri ab illis vel omitti velit. Siquidem hâc fini omnia condidit, ut in perfectionem naturæ ſuæ congruam ferantur. Peculiare autem homini præ cæteris animantibus eſt, ut non modò convenientia ſibi ac diſconvenientia, ſed & Dei creatoris ſui de his voluntatem cognoſcat. Unde quando ratio noſtra nobis aliud præcipit, aliud vetat; non ſuâ, ſed Dei auctoritate id facit, qui talem condidit naturam ac mentem noſtram, ut per eam & ex naturali ejus lumine ſua etiam voluntas nobis innoteſcat.

39. Conſiderari itaque & deſcribi jus naturæ poteſt dupliciter: primùm ut eſt regula actionum rectarum, ſecluſa Dei voluntate; deinde ut eſt lex aliqua, quæ poſterior ratio priorem includit, & hanc nobis definitionem ſuppeditat: *Lex naturæ eſt naturale quoddam dictamen rationis, per quod Deus homini, ut homini, facienda vel fugienda quaſi imperat, quæ ipſum naturâ decent vel dedecent.*

40. Dictamen rationis hîc voco tùm ſimplex illud & adianoeticum, quod principia ex ſe ipſis manifeſta repræſentat; tum dianoeticum, quod concluſionum ex illis neceſſariâ ſequelâ deductarum eſt. Naturale autem appello, ad quod mens ductu luminis naturæ ita determinata ab objecto eſt, ut nihil conferat libera voluntas, quam prorſus antecedit. Tale dictamen neque jus gentium eſt, neque ullum jus legitimum ſivè poſitivum.

41. Differentia & formalis ratio partim ab objecto, partim à voluntate Dei jubentis aut vetantis pendet: ab objecto quidem, quia id naturâ bonum vel malum eſt, adeoque ita prorſus comparatum, ut non poſſit non præcipi à Deo vel vetari; à voluntate autem Dei ipſa, quia absque illa ſi eſſet aut διὰ τῦ ἀδυνάτυ eſſe poneretur, non foret actu præceptum vel prohibitum, adeoque vi & efficaciâ legis deſtitueretur. Fundamentum

rum itaque objectum eſt, ſed voluntas Dei complementum: ab hac lex *divina*; ab illo *naturalis* nuncupatur.

42. Longè alia juris legitimi ſive poſitivi natura & ratio eſt. Primùm cum ſit de legis eſſentia, ut venerit in notitiam; Jus legitimum non niſi ſigno ad placitum ſignificante, ſcilicet vel oratione vel ſcriptura, primitus promulgatum innoteſcit: at jus naturæ, ſecluſō tali ſigno, & ſemotâ quoque peculiari Dei revelatione, ductu luminis naturæ cognitum & perſpectum eſt. Deinde objectum ſi ſpectes, priùs aliquid naturâ bonum vel malum eſt, quàm lege naturali ſit præceptum vel prohibitum: Imò quia bonum, ideo præceptum, & quia malum, ideò prohibitum eſt: ut ita non à libero Dei decreto; ſed ab ipſâ objecti naturâ, divinæ voluntatis præceptio vel prohibitio neceſſitate quadam oriatur. At quod jure legitimo continetur, per ſe & naturâ indifferens, adeoque non niſi liberâ legislatoris voluntate præceptum vel prohibitum eſt. Hinc deſcribit Ariſt. *jus legitimum, quod à principio utrum hoc an illo modo fiat, nihil refert; ubi verò fuerit conſtitutum* (legislatoris voluntate) *refert lib. V. Eth. cap. X.*

43. Communis huic legi cum aliis vis obligandi eſt, ſed hoc major & fortior, quòd tùm ab objecto, tùm à Dei voluntate, quæ ab objecto determinata eſt, pendet: cùm cæteræ, quia unâ & liberâ legislatoris voluntate conſtant, à lege naturæ vim obligandi ac robur accipiant.

44. Scholaſtici duplicem legi vim impertiunt: *directivam*, quâ arguimur peccati, niſi legem ut regulam ſequamur; ſicut ait Paulus *Rom. VII. 7. Concupiſcentiam neſciebam* (eſſe peccatum) *niſi lex dixiſſet*; & *Coactivam*, quâ prævaricati pœnam incurrimus. Utraque non phyſica, ſed moralis & inſtrumentaria quædam vis eſt, quâ nobis ad culpam, & conſequenter ad

pœnam

pœnam imputatur, quicquid contra legem fuerit actum. Cui morali imputationi eſt locus, etiamſi qui peccavit, actu pœnam non luat. Aliàs penes legislatorem ſive judicem, qui inde Ariſtoteli *jus animatum* dicitur, reſidet vis coactiva phyſica, quâ pœna, quam lex imputat, infligitur.

45. De utraque legis vi notatu digna ſunt Ariſtotelis verba *l.X.Eth.cap.X. Ad hæc etiam & omninò ad omnem vitam opus legibus eſt. Plerique enim neceſsitati potiùs, quàm rationi, & mulctis, quàm honeſtati obediunt. Quapropter ſunt, qui legislatores cenſeant invitare ad virtutem & provocare homines honeſtatis causâ debere* (quæ eſt vis directiva legis) *eò quòd probi ex conſuetudine præcipuè obtemperaturi ſunt; illis vero, qui non parent, ſuntque naturâ ineptiores, caſtigationes ac pœnas irrogare* (quæ eſt vis coactiva): *qui autem inſanabiles ſunt, prorſus exterminare.*

46. Vis directiva legis non niſi in foro interno ſe exſerit, quod Dei & conſcientiæ forum dicitur: nempe quia Deus ſuam cuique conſcientiam dedit quaſi judicem, ut ſi contra legem egerit, ipſius judicio damnetur. *Rom.* 11, 15. At vis coactiva partim ad Dei, partim ad externum & civile forum ſpectat. Et quidem in Dei foro omnia contra conſcientiam patrata ſcelera, quia infinitam Dei legislatoris majeſtatem offendunt, pœnas æternas merentur. Verùm in foro externo non niſi ſuppliciis temporalibus, nec omnia cum lege naturæ pugnantia delicta, ſed quæ & in quantum turbant rempublicam, coercentur: Cætera impunita tranſeunt.

47. Latiùs autem vis coactiva legis naturæ in forò externo non porrigitur, quàm ad pœnam in genere, & hujus cum delicto æqualitatem. Quæ enim pœnæ ſpecies maximè conveniat, non determinavit lex naturæ, ſed Magiſtratûs arbitratui

atque

atque adeo juri poſitivo commiſit. Ita lex utique naturalis dictat, furtum etiam in civili foro eſſe puniendum, quia maximè rempublicam turbat: at pœnæ genus cum indeterminatum reliquerit, majeſtas civilis lege poſitivâ & ſic arbitratu ſuo definivit. Hinc maxima oritur difficultas ſic conſtituendi pœnam, ut quam lex naturæ exigit, æqualitas ſervetur.

48. Subjectum quod attinet, lex naturæ omnes omninò homines obligat, ubicunque locorum degant. Hinc Ariſtoteles à poſteriori deſcribens id eſſe ait, *quod ubique eandem vim habet, & non quia ita videtur, vel non videtur l.V. Eth. cap.X.*

49. Fundamentum, quod in ſubjecto requiritur, ut lege obligari poſſit, eſt ratio ſive intellectus, & quæ huic in voluntate reſpondet, libertas arbitrii. Ab intellectu pendet, ut cognoſcamus, quid lex præcipiat, quid vetet: à libertate arbitrii, ut obſequamur. Hinc etſi quæ lex naturæ hominibus præcipit, eorum unum atque alterum etiam beſtiæ faciunt, puta quod alunt ſobolem & tuentur: non tamen quaſi lege obligentur, faciunt, ſed neceſſitate & inſtinctu naturæ. At homines cum poſſint talia intermittere, & ſæpe intermittant, ideò præcipuè faciũt, quia lex præcipit, & quia ſciunt ſe peccaturos, niſi faciant. Plus itaque hominibus cum brutis commune non eſt, quàm materia quædam juris ac legis naturæ, v.g. alere & tueri ſobolem: cum interim forma, à qua vis obligandi manat, ad ſolos homines pertineat.

50. Unde etiam bruta ſi damnum dederint homini, aut peccato ejus inſervierint, puniri non poſſunt: utcunque fortè ad deteſtandum facinus malo aliquo afficiantur. Ita *Exod. XXI. 28. bos cornupeta, qui hominem occiderit, lapidari*; *& Lev. XX. 15. jumentum, quicum homo cubuerit, occidi* jubetur; non in pœnam, ſed ut homini æſtimandi ſit copia, quàm grave ſit peccatum, hominem ab homine occidi, aut rem illicitam ipſi

cum

cum jumento eſſe. Valet enim à minori ad majus hæc conſequentia: Si bos cornupeta aut jumentum, cùm non peccare nec ulli injuriam facere poſſit, tamen ad exſecrandum facinus enecti hominis, aut illicitæ ſecum conſuetudinis humanæ, lapidibus obruitur & occiditur: multò magis puniendus eſt homo, qui homicidium vel adulterium, vel Sodomiticum peccatum, cum ſciat eſſe peccatum, conſultò ac deditâ operâ committit.

51. Ratio fundandi obligationem eſt intellectûs & libertatis uſus. Quemadmodum ſcilicet qui potentiam generandi habet, tum demum actu eſt pater, cum actu genuit: ita homo licet capax ſit obligationis naturalis, quatenus ratione eſt præditus, non prius tamen obligatur actu lege naturæ, quàm ratione ſuâ per ætatem uti valet. Neque enim absque rationis uſu neceſſaria illa ad obligationem libertas ſibi conſtat. Statim autem atque ratio ad perfectum uſum adolevit, libertas in actu primo completa eſt, quam non poteſt non ſequi obligatio. Excluduntur itaque pueri, furioſi & alii, quatenus ratione, quam naturâ obtinent, uti non poſſunt, ſed beſtiis ſimiles ſolo ſenſuum judicio ducuntur. De pueris concedit quidem Ariſtoteles, *habere eos βϐλευτικὸν, i. e, deliberandi arbitrium, ſed imperfectum*, 1. *Pol. cap. XIII.*

52. An quemadmodum in legibus poſitivis, ita & in lege naturali interpretationi ſit locus, diſceptari ſolet à ſcholaſticis. Rectè autem illi ſimplicem interpretationem à correctione diſtinguunt, quam Ariſtoteles ἐπιείκειαν ſive æquitatem appellat.

53. Simplex interpretatio eſt expoſitio legis ſecundum expreſſam & certò cognitam legislatoris mentem ac voluntatem

tem

tem, in caſibus ab ipſo optimè prævifis: ſeu comprehenſos lege, ſeu excluſos voluerit. Et ea quidem legibus naturalibus & divinis nō repugnat. Hinc ipſe ſervator præcepta decalogi, præſertim de adulterio, homicidio, perjurio & caritate proximi iſtum in modū interpretari videtur *Matth. V.* Ad hanc etiam interpretationem pertinet, quod divina illa de ſanctificando Sabbatho lege negat eſſe prohibitum, ne quis in Sabbatho ægrotos ſanet, aut ovem ex fovea extrahat. *Math. XII.* 12. Quem in ſenſum Maccabæi eandem legem expoſuerunt, firmiſſimè perſvaſi, ſalvâ illius ſententiâ, ſibi licere in Sabbatho contra hoſtes pugnare. *1. Macc.* II. *v.* 41.

54. Interpretatio altera ex æquo & bono, ſive *æquitas, eſt correctio legis eâ parte, quâ deficit, ob univerſale. lib. V. Eth. C. XIV.* Fundamentum itaque ejus eſt legis defectus, puta quòd ad hunc vel illum emergentem caſum accommodata lex iniqua & injuſta efficitur. Ille autem defectus à duobus oritur momentis: primùm quòd generatim atque univerſè concepta lex eſt, tanquam omnibus id genus caſibus quadret; deinde quòd emergens jam ſpecialis caſus, in quo lex deficit, à legislatore non fuit prævifus. Illud volenti, hoc invito legislatori contingit, ut docet Philoſophus *lib. 1. Rhet. c. XIII.* Quo ſenſu interpretatio legi naturæ manifeſtò adverſatur. Neque enim ejus præcepta univerſè & confuſè concepta ſunt, ſed tùm Dei naturæ auctoris expreſsâ voluntate, tum ex quo illa innoteſcit, rationis naturali dictamine; denique ipsâ objecti naturâ ad certam materiam & congruentes circumſtantias reſtricta, quibus iisdem poſitis ubique valent, nec unquam deficiunt.

55. Quæ in legibus poſitivis licita eſt *diſpenſatio*, videlicet ut manente eodem legis objecto, nec mutatâ ullâ ejus circumſtantiâ, legislator aliquem gravi de cauſa lege exemptum velit,

ea hic à ſuperiori nullo, ne quidem à Deo naturæ auctore fieri poteſt, quippe quùm prorſus immutabile ſit jus naturæ. Diſpenſare utique Deus de illo jure poteſt, quod liberrimâ voluntate conſtituit: Cum quâ libertate jus conſtitutum eſt, eâdem penitus abrogari queat. At jus naturæ in iis occupatur, quibus præcipiendis vel vetandis determinata eſt Dei voluntas, adeò ut neque in uniuerſum, neque privatim pro uno atque altero eximendo poſſit revocari. Non enim poſſe non aliquid præcipere vel vetare Deum, & tamen illius faciendi vel fugiendi neceſſitate ullum velle exemptum, manifeſtâ terminorum repugnantiâ contradictorium eſt.

56. Cave autem, ne *objecti mutationē pro diſpenſatione* accipias. Mutari utique id poteſt, quod ſub jus naturæ cadit, aut aliqua illius circumſtantia, ſub quâ præceptum vel prohibitum eſt, maximè à Deo, cujus poteſtati ac dominio omnia ſunt ſubjecta: Sed tali aliquâ mutatione factâ, quia nulla lex objectum ſuum præcipiendo vetandoque excedit, etiam lex naturæ deſinit præcipere vel vetare, quod aliâs præcepiſſet vel vetuiſſet. Ita cùm Iſraelitas vaſa aurea & argentea ab Ægyptiis cōmodatò accepta juſſit auferre Deus, neutiquā de lege naturali diſpenſavit, tanquā quod illâ prohibetur furtū, juſſu ſuo licitum ipſis patratumq; fuiſſet: ſed potius cùm furti objectum ſit res aliena, Deus mutatâ hâc circumſtantiâ, quæ Ægyptiorum erant vaſa, Iſraelitis adſeruit & fecit propria, cùm pro ſuâ in omnes res ſupremi poteſtate dominii, tum quòd pro exantlatis laboribus & duriſſimis operis ex juſtitia ipſis deberētur. *Exod. XI.* 2. Quod ſi autem manſiſſent aliena, non potuiſſe auferri abſque furti & peccati notâ, invitis Ægyptiis, manifeſtum eſt. Sic cùm, quod *Gen. XXII.* 2 legimus, Deus mandavit Abrahamo, ut immolatum iret filium ſuum, non diſpenſatione

qua-

quadam poteſtatem ipſi dedit deſignandi parricidii, contra jus naturæ; ſed quia in omnium mortalium vitam jus, etiam abſque culpæ intuitu obtinet, juſſu & auctoritate ſuâ effecit, ne eſſet parricidium, quod aliàs injuſſu Dei ſi attentaretur, futurum erat.

57. Ad hæc quæ juri naturæ ſubſtrata eſt materia, ſæpe à facto humano, vel quacunque liberâ gentium aut populi alicujus conſtitutione proficiſcitur. Quod tamē non obſtat, quò minùs jus naturæ in ſe ipſo ſit & maneat immutabile: ſiquidem exiſtente tali facto talive conſtitutione, non poteſt non exiſtere materia, in qua excurrat jus naturæ, & præcipiat aliquid vel vetet. Ita res tui eſt arbitrii, paciſci cum altero de re aliqua velis, an minùs. Quod ſi autem pactus es, pactum ut ſervetur, jus naturæ jubet. Gentium quoque placito factum eſt, ut homines privatim bona poſſideant: abſque quo ſi eſſet, nulla furandi eſſet materia: nunc verò privatis poſſeſſionibus introductis, ne alteri invito, quod ſuum eſt, auferatur, jus naturæ vetat. Sic in principis vel populi poſitum eſt arbitrio, ut quas velit in republicâ valere leges, ſanciat: at ſanctionibus legum promulgatis, ut illæ à ſingulis ſerventur, juris naturæ ſcriptum eſt: Ex quo patet, quod ſuprà *theſ.* 43. obiter inſperſum eſt, leges poſitivas, intermediâ ſuperioris voluntate, à jure naturæ obligandi vim atque efficaciam nanciſci.

Ad

AD LECTOREM.

PAuculas haſce Theſes de nobiliſſimo & aliâs latiſſimè diffuſo argumento, cùm abitum ex Rintelienſi Academia maturarem, tumultuariâ operâ ex lectionibus Cl. Præſidis collegi, & in hunc ordinem digeſſi. Quas, Benevole Lector, æqui bonique conſule, dum Laudatus Præſes, quas præ manibus habet prolixas de eodem argumento Diſputationes, publici Juris faciat. Ne quod ſupereſt paginæ, maneat vacuum, adjicio quædam

COROLLARIA:

1. *TRactare Ius Naturæ, tum ad Philoſophos, tum ad Theologos pertinet: niſi quòd illi ferè in generalibus ſubſiſtunt; hi verò in Theologia morali ad ſpecialia progrediuntur.*

2. *POtiſſima Theologiæ moralis pars eſt Decalogus, quo quæcunque continentur, juris naturæ ſunt, excepto tertio præcepto, quod, in quantum certum, ſcilicet ſeptimum diem colendo Deo præfinit, juris poſitivi eſt.*

3. *IUs gentium non eſt jus naturæ; ſuppeditat autem juri naturæ materiam ampliſſimam, in qua præcipiendo vetandoque excurrat.*

4. *QUæ ex jure naturæ, aut principiis practicis naturâ cogniti, per certam & evidentem conſequentiam deduci poſſunt; illa, ſi in gratiam ſtudioſæ juventutis terminis Iuridicis explicentur, aut etiam legibus Iuſtinianeis confirmentur, non erit* μετάβασις εἰς ἄλλο γένος.

5. *PRæceptum diligendi inimicos, & his benefaciendi, quod Mat. V. v. 44. Servator inculcat, quoque juris naturæ eſt.*

6. *PLato uxorum ſtatuendo communitatem, Venerem inceſtam neutiquam probavit. vid. de Rep. l. V.*

F I N I S.